

ПОГЛЯДИ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО НА ФОРМУВАННЯ ОБЧИСЛЮВАЛЬНИХ НАВИЧОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Основною метою початкової загальної освіти є всебічний розвиток та виховання особистості через формування в учнів бажання і вміння вчитися, формування повноцінних мовленнєвих, читацьких, обчислювальних умінь і навичок, умінь і навичок здорового способу життя. В.Сухомлинський відзначає: «Початкова школа повинна давати учню тверде коло знань. Будь-яка неясність чи невизначеність у цьому питанні послаблює не тільки початкову школу, а й наступні ланки навчання. Без чіткого визначення знань, умінь, практичних навичок, які треба дати дитині, немає школи» [1, 101].

У формуванні ключової компетентності «вміння вчитися», особливе значення має креативний розвиток, забезпеченню якого сприяє вивчення математики. Саме математична галузь формує і розвиває: 1) здатність логічно міркувати, обґрунтовувати свої ідеї, використовувати їх за алгоритмом; 2) уміння застосовувати обчислювальні навички у практичних ситуаціях.

Центральним завданням навчання математики визначено опанування учнями предметних математичних компетенцій – обчислювальних, інформаційно-графічних, логічних, геометричних, алгебраїчних. Так, основу обчислювальних компетенцій утворює система обчислювальних умінь та навичок, які необхідні учням для використання у практичних ситуаціях. У змісті початкової математичної освіти до їх числа, зокрема, належать уміння порівнювати числа, виконувати арифметичні дії з ними, знаходити значення числових виразів; порівнювати значення однойменних величин і виконувати дії з ними тощо.

Однією з основ наук Сухомлинський вважав саме математику. Педагог підкреслював, що «з перших кроків навчання поняття і закономірності в царині математики стають важливим засобом пізнання і усвідомлення навколишнього світу, розвитку свідомості. Роль математики в розумовому вихованні виняткова. Математика – світоглядний предмет, який просягає всі науки, що вивчають і природу, і суспільне життя»[2, 487].

Дуже важливо з перших днів перебування дитини у школі розвивати логічне мислення, просторову уяву, формувати обчислювальні уміння і навички, спостережливість. Формування математичного мислення у школярів – одне із найважливіших завдань, саме воно допомагає учневі успішно вивчати усі інші шкільні дисципліни. «Математичне мислення, – писав В.О. Сухомлинський, – це не тільки розуміння кількісних, просторових, функціональних залежностей між числами, величинами, геометричними фігурами, але і своєрідний підхід до дійсності, метод дослідження фактів і явищ природи, суспільного життя, праці, економіки, засіб аналізу, причинно-наслідкових зв'язків між явищами... Математичне мислення необхідне для успішного вивчення усіх предметів»[2, 488].

У своїх роботах «Розумова праця і зв'язок школи з життям», «Розум і руки», «Людина неповторна» учений-педагог довів необхідність пов'язувати розумові зусилля з умінням користуватися здобутими знаннями в повсякденні. На його думку, в такому поєднанні виявляється готовність дитини до життя [1, 53-69]. У педагогічній системі В. Сухомлинського виявлено такі ознаки «компетентісно зорієнтованого» змісту навчання, як інтегративність, проблемний характер, міжпредметність, багатофункціональність, практична спрямованість. Оскільки наші наукові інтереси перебувають у сфері дослідження предметної математичної компетентності, цінними є висновки педагога про поліфункціональність змісту навчання математики, оскільки він включає різноманітні розумові процеси, інтелектуальні й практичні вміння, опанування ним дозволяє розв'язувати різноманітні проблеми у повсякденному житті.

Кожен педагог повинен розуміти, що формування математичного мислення у дітей – це основа їх трудової і творчої діяльності у школі і після її закінчення у подальшому житті. «...Математичні здібності – це яскравий прояв якостей розуму, які відіграють велику роль у

пізнавальній, творчій і трудовій діяльності...» – так вважав великий педагог В.О. Сухомлинський [2, 235].

Одним із найважливіших завдань навчання математики в початковій школі є формування в учнів усвідомлених і міцних обчислювальних навичок – основи обчислювальної компетентності. У зв'язку з цим змістова лінія «Числа. Дії з числами» є наскрізною для всього курсу. Процес вивчення арифметичних дій базується на розкритті їх конкретного змісту, взаємозв'язків і залежностей між діями додавання й віднімання, множення й ділення, між компонентами й результатами цих дій. Зміст кожної арифметичної дії розкривають у процесі виконання практичних дій із предметними множинами.

Дехто з авторів сучасних досліджень зазначають, що з розвитком обчислювальної техніки і широкого використання її у всіх сферах життя питання формування обчислювальних навичок відходить на другий план. Але це не так. У початковій школі дуже важливо навчити дітей швидко і правильно виконувати письмові та усні обчислювання. Це потрібно як для продовження роботи з числами, так і в плані практичної значущості цих навичок для подальшого шкільного навчання.

Формування обчислювальних навичок тісно пов'язане із заучуванням та запам'ятовуванням табличних випадків арифметичних дій. Для ефективного заучування матеріалу необхідне його розуміння [3, 38-43]. Із цього приводу Василь Олександрович зауважує: «Запам'ятовування повинно ґрунтуватися на розумінні. Ведіть учня к запам'ятовуванню через осмислення, розуміння чисельних фактів, предметів, явищ. Не допускайте запам'ятовування того, що ще не зрозуміло, не осмислено. Шлях від осмислення фактів, явищ до глибокого розуміння абстрактної істини (правила, формули, закону, висновків) лежить через практичну роботу, яка саме і представляє собою оволодіння знаннями» [1, 318]. Розумову працю дітей педагог розглядав як засіб розвитку розумових сил і здібностей, засуджуючи механічне заучування і неусвідомленість знань.

Сухомлинський вказував, що перш ніж учити дітей запам'ятовувати, їх потрібно вчити думати, мислити, аналізувати факти і явища оточуючого світу. «Якщо повторення – мати навчання, то спостереження – мати обдумування і запам'ятовування знань» [2, 504]. Учень стане розумово-вихованим лише тоді, коли вчитель зможе запалити його глибиною своєї думки допитливістю, жадобою знань. Для цього вчителі Павлиської школи користувалися на практиці класичним правилом Аристотеля: «...мислення починається з питання, з дива». Мислення на уроці починається там, де в учня з'являється бажання відповісти на питання, тому В. Сухомлинський завжди закликав учителів звертати увагу учнів при викладі матеріалу на так звані «вузлики знань».

Отже, організувати повноцінну розумову діяльність молодших школярів, щоб максимально забезпечити їхню активність на уроці, можливо за умови взаємодії двох аспектів:

- предметно-математичного, який стосується побудови системи навчальних завдань – ланцюжку вправ, які природно приводять учня до «відкриття» нового поняття чи способу дії, полегшують його усвідомлення й засвоєння, дозволяють формувати предметну математичну компетентність;

- технологічного, що безпосередньо пов'язується з організацією навчально-пізнавальної діяльності учнів за допомогою ефективного використання різних сучасних технологій та забезпечує не тільки розвиток предметної математичної компетентності, а й сприяє ефективному формуванню ключових компетентностей молодших школярів.

Література:

1. Сухомлинський В.О. Розумова праця і зв'язок школи з життям / В.О.Сухомлинський // Вибрані твори: В 5т. – К.: Рад.школа, 1977. – Т.5. – 615с.
2. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5т / В.О.Сухомлинський. – К.: Рад.школа, 1977. – Т.2. – С.487-488. – Т.4. – С.235-236.
3. Бантова М. Система формування обчислювальних навиків/ М. Бантова// Початкова школа. –1995.- №11. – С. 38-43.